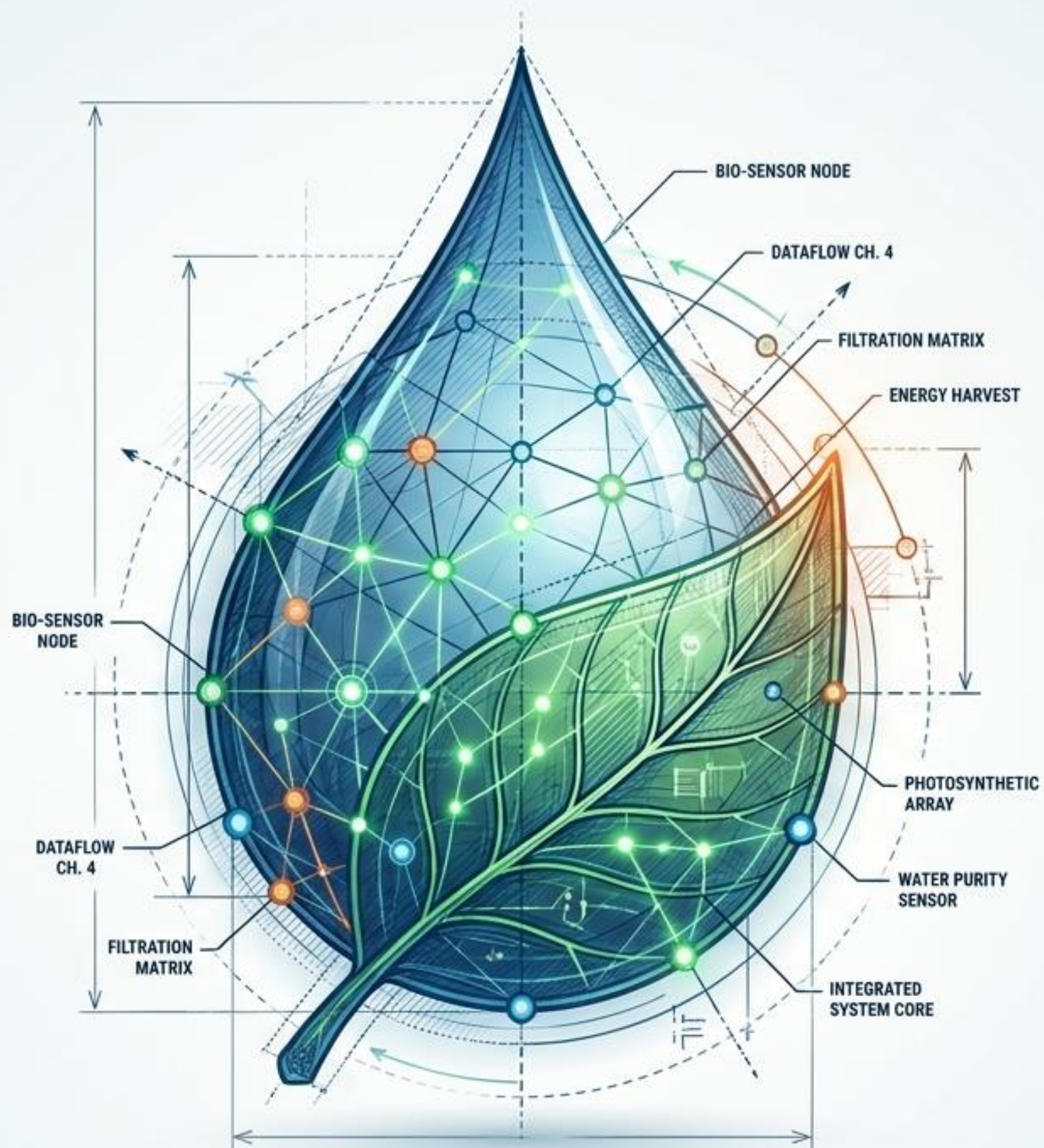

Лекція 5. Ідентифікація екологічної проблеми та аналіз зацікавлених сторін

Системний підхід до
екологічного управління

Навчальний модуль для магістрантів-екологів

Цей документ містить інтегровані кейси, глосарій термінів та аналітичні матриці для читання та глибокого аналізу.

Автор: к.вет.н., доцент Фещенко Д.В.

Case Study Block

Відновлення водно-болотних угідь на Поліссі

Glossary Sidebar

Ідентифікація проблеми

Problem identification

Процес виявлення та визнання наявності негативних змін у стані довкілля або загрози екосистемі на основі наукового моніторингу чи скарг місцевого населення. Це первинний етап усвідомлення того, що система вийшла з рівноваги.

Приклад: Фіксація масового всихання дерев у міському парку.

Фреймування проблеми

Problem framing

Концептуалізація проблеми шляхом визначення її меж, контексту та фокусу, що безпосередньо впливає на вибір можливих рішень. Фреймування визначає, чи розглядаємо ми симптом, чи системний збій.

Приклад: Всихання парку можна розглядати як «проблему шкідників» (рішення — пестициди) або як «проблему зміни клімату та рівня ґрунтових вод» (рішення — зміна ландшафтного дизайну).

Case Study Block

Кейс: Рекультивация відпрацьованого кар'єру

Дерево проблем

Причина це чи наслідок?
(Подумайте: зниження біорізноманіття — це корінь проблеми чи її гілка?)

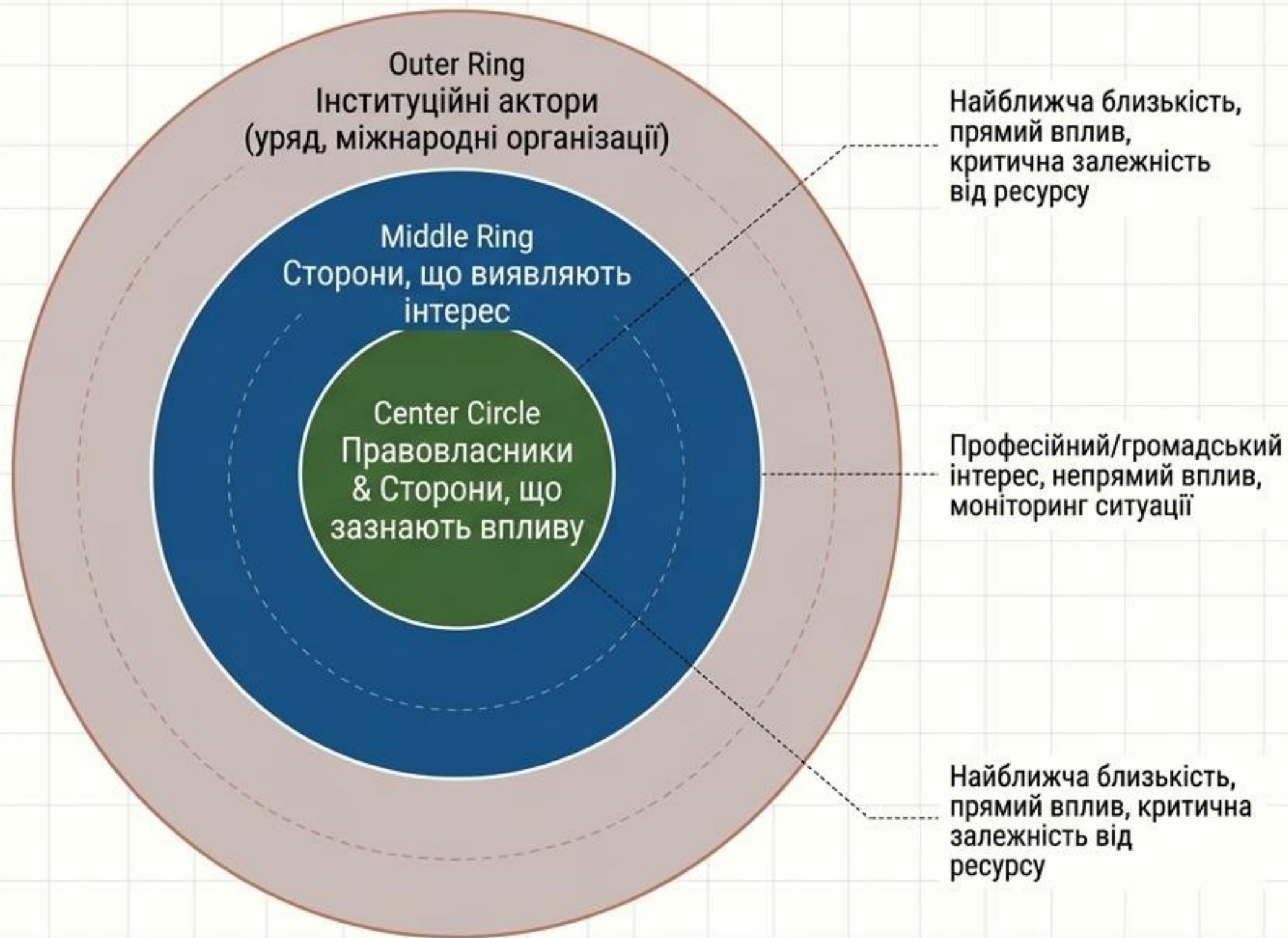
Glossary Sidebar

Дерево проблем Problem tree

Візуальний інструмент структурного аналізу, який відображає ієрархію причинно-наслідкових зв'язків екологічної ситуації. Допомогає розмежувати фундаментальні рушійні сили від їхніх проявів.

Приклад: Створення схеми, де стовбур — це забруднення річки, коріння — відсутність очисних споруд та незаконні скиди підприємств, а гілки — загибель риби та зростання захворюваності місцевих жителів.

Glossary Sidebar

Зацікавлена сторона

Будь-яка особа, група осіб або організація, яка має інтерес до екологічної проблеми, зазнає її впливу або має здатність впливати на рішення.

Приклад: Від місцевих мешканців, які п'ють воду з криниць, до міжнародних банків, що фінансують агрохолдинг.

Сторона, що зазнає впливу

Особа або групи, на яких безпосередньо впливає екологічна проблема або наслідки проекту.

Приклад: Фермери, чиї землі межують із забрудненим водосховищем і які втрачають врожай.

Сторона, що виявляє інтерес

Особа чи групи, які не зазнають прямого впливу, але мають професійний чи громадський інтерес до проблеми.

Приклад: Столична екологічна ГО, що захищає червонокнижних птахів у цьому регіоні.

Правовласник

Особа або групи, які мають визнані законом чи звичаєвим правом безпосередні права на територію чи ресурси.

Приклад: Місцеві громади, які мають історичні права на традиційне лісокористування.

Подія: Створення нового Національного природного парку на базі існуючого лісового масиву.

Місцеві жителі

Загроза втрати доступу до традиційного збору ягід/грибів та заготівлі дров для опалення.

Бізнес (Лісгосп & Деревообробка)

Втрата ресурсної бази, скасування квот на вирубку, загроза банкрутства місцевих пилорам.

Землекористувачі (Аграрії)

Страх перед введенням буферних зон та обмеженнями на використання пестицидів на прилеглих полях.

Органи влади (ОДА/Громада)

Можливість залучення екологічних субвенцій та розвиток екотуризму, але водночас серйозний ризик соціальних протестів.

Природоохоронні ГО

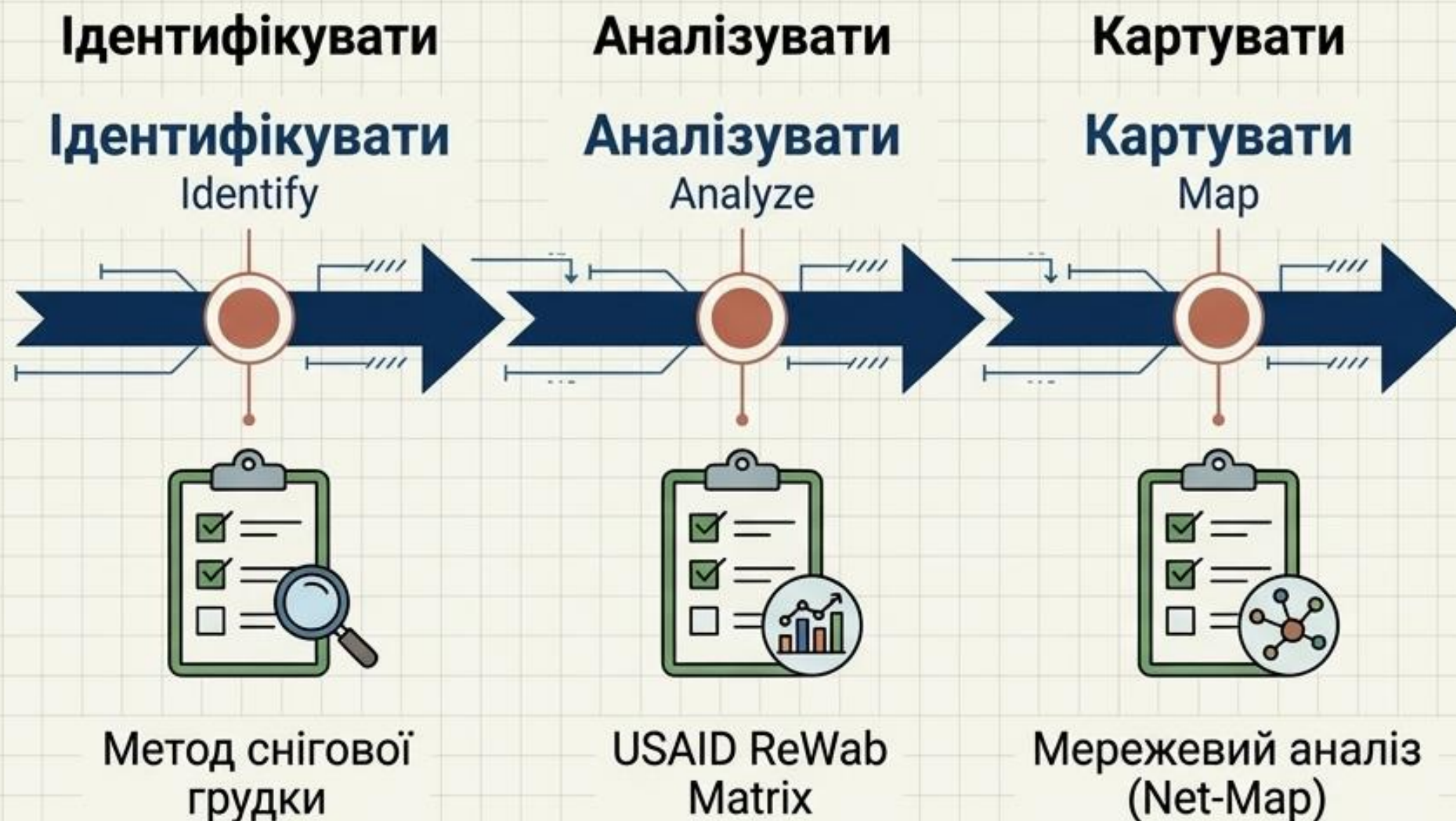
Історична перемога у збереженні старовікових лісів та надійний захист оселищ рідкісних видів.

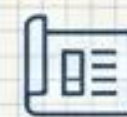
Науковці

Унікальна можливість створення стаціонарних полігонів для багаторічного моніторингу сукцесій екосистем без антропогенного втручання.

Екологічний конфлікт — це не зіткнення «добра і зла», а жорстка конкуренція легітимних інтересів.

Кого ми забули? (Підказка: чиї інтереси не представлені жодною офіційною групою? Можливо, майбутніх поколінь або самої природи?)

Glossary Sidebar

Ідентифікація зацікавлених сторін

Stakeholder identification

Систематичний процес виявлення всіх осіб, груп та організацій, які пов'язані з екологічною проблемою. Цей процес виходить за межі «звичних підозрюваних» і шукає прихованих гравців.

Приклад: Використання методів "снігової грудки" для пошуку неформальних лідерів громади під час рекультивації сміттєзвалища.

Аналіз зацікавлених сторін

Stakeholder analysis

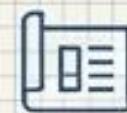
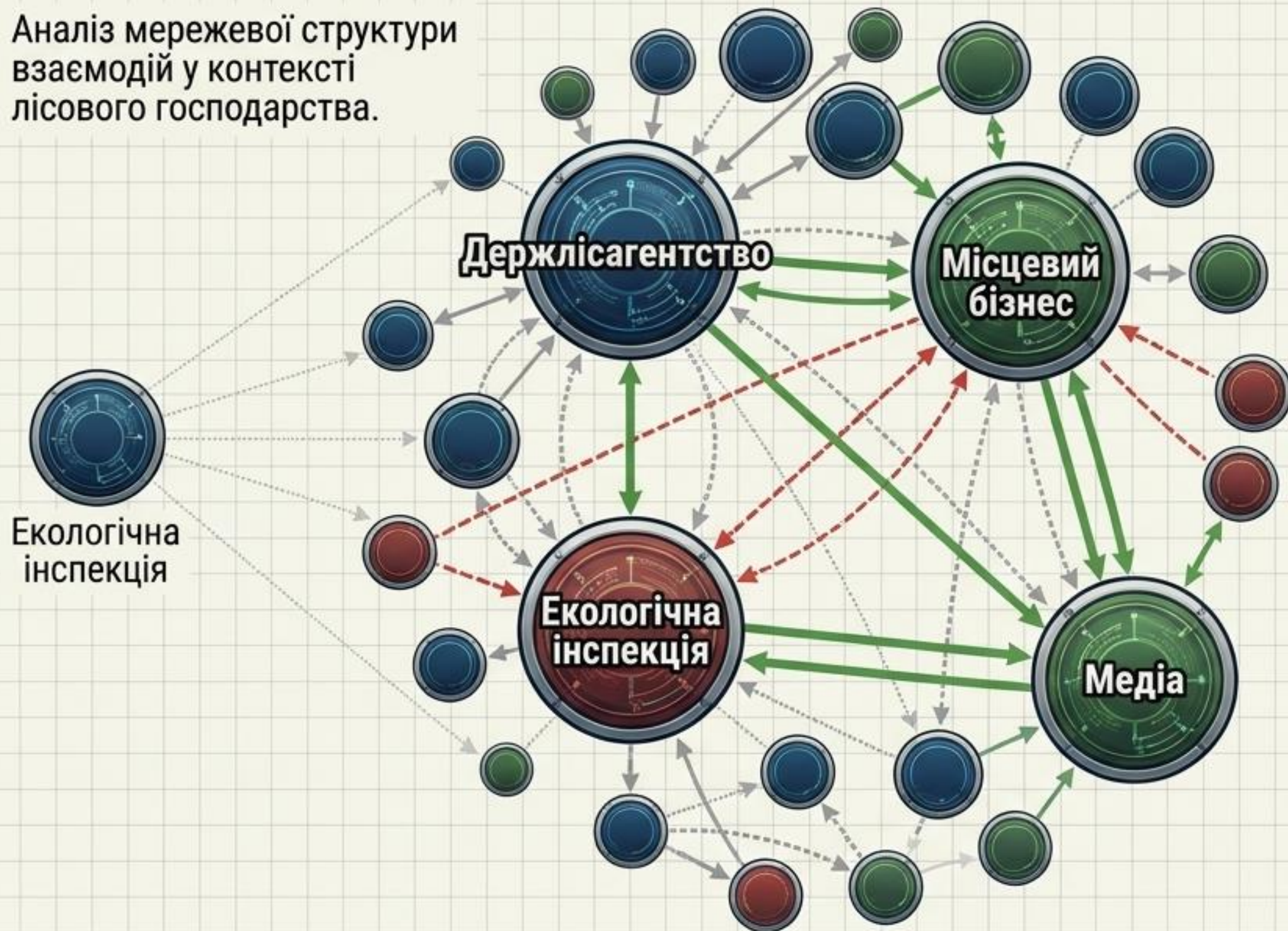
Оцінка виявлених сторін з точки зору їхніх прихованих мотивів, очікувань, фінансових ресурсів, правового статусу та потенційного впливу на вирішення проблеми.

Приклад: Аналіз того, чому місцевий водоканал та фермери мають протилежні очікування щодо регулювання рівня води у водосховищі.

Кейс: Управління лісовою територією.
Аналіз соціальної екосистеми.

Аналіз мережевої структури
взаємодій у контексті
лісового господарства.

Glossary Sidebar

Картування зацікавлених сторін

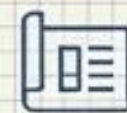
Stakeholder mapping

Візуалізація результатів аналізу, що демонструє ієрархію, приховані зв'язки та рівень взаємодії між різними акторами. Це соціограма, яка показує, як саме функціонує екологічна політика на практиці.

Приклад: Створення мережевої діаграми лісового конфлікту, де чітко видно, що формально потужна екологічна інспекція ізольована, а місцевий бізнес переплетений з медіа.

Хто має високий інтерес, але низький вплив?
(Як ми, як менеджери довкілля, можемо надати їм голос і посилити їхню позицію?)

Glossary Sidebar

Вплив (Влада)

Power/Influence

Здатність зацікавленої сторони блокувати, сприяти або докорінно змінювати процес прийняття екологічних рішень завдяки фінансам, правовому статусу або доступу до медіа.

Приклад: Міністерство екології має високий вплив завдяки праву видавати ліцензії на викиди.

Інтерес

Interest

Рівень зацікавленості або ступінь, до якого сторона критично зазнає наслідків від вирішення екологічної проблеми.

Приклад: Місцеві рибалки мають максимальний інтерес до очищення річки, бо від цього залежить їхнє щоденне виживання, навіть якщо вони не мають політичного впливу.

Динаміка влади та перешкоди

16:9

Динаміка влади

Інформаційний потік

Системні перешкоди: «Втома від консультацій», фрагментація між рівнями влади та відсутність політичної волі.

Glossary Sidebar

Конфлікт інтересів Conflict of interest

Ситуація, коли економічні, соціальні або екологічні цілі різних зацікавлених сторін суперечать одна одній, унеможливаючи одночасне задоволення всіх вимог.

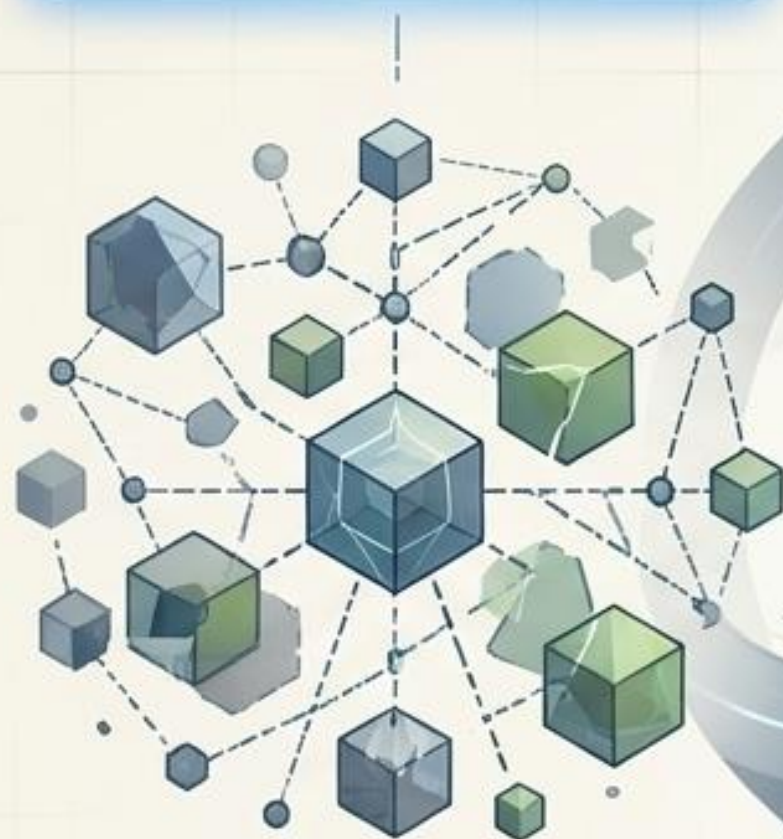
Приклад: Конфлікт між гірничодобувним підприємством (видобуток піску) та екологами (збереження нерестовищ).

Інформаційна асиметрія Information asymmetry

Ситуація, коли одна сторона володіє значно більшим обсягом актуальної екологічної інформації, ніж інша, що створює маніпулятивний дисбаланс влади.

Приклад: Промисловий гігант володіє точними даними про свої викиди, а громада спирається лише на візуальний колір диму.

Ізоляція та Непрозорість

Змістовне залучення

Критерії успіху:

- Раннє залучення до процесу
- Відсутність примусу
- Культурна відповідність
- Повна прозорість даних

Glossary Sidebar

Залучення зацікавлених сторін

Stakeholder engagement

Комплексний процес, за допомогою якого ініціатор проекту чи орган влади залучає людей до системного діалогу та спільного вирішення екологічних проблем.

Приклад: Створення басейнової ради річки, де за одним столом працюють влада, бізнес, фермери та науковці.

Змістовне залучення

Meaningful engagement

Двосторонній, інклюзивний процес діалогу, що відбувається на ранніх етапах, **без примусу**, з відкритим доступом до інформації та має реальний вплив на фінальне рішення.

Приклад: Обговорення плану озеленення міста не постфактум, а на етапі створення ескізів, спільно з жителями.

Рівні залучення за OECD: Від інформування до ко-дизайну

OECD Spectrum of Engagement

Спектр залучення: від одностороннього інформування до спільної відповідальності

Glossary Sidebar

Консультація

Consultation

Процес збору відгуків, думок та місцевих знань від зацікавлених сторін. Це переважно односторонній збір даних або тестування реакції.

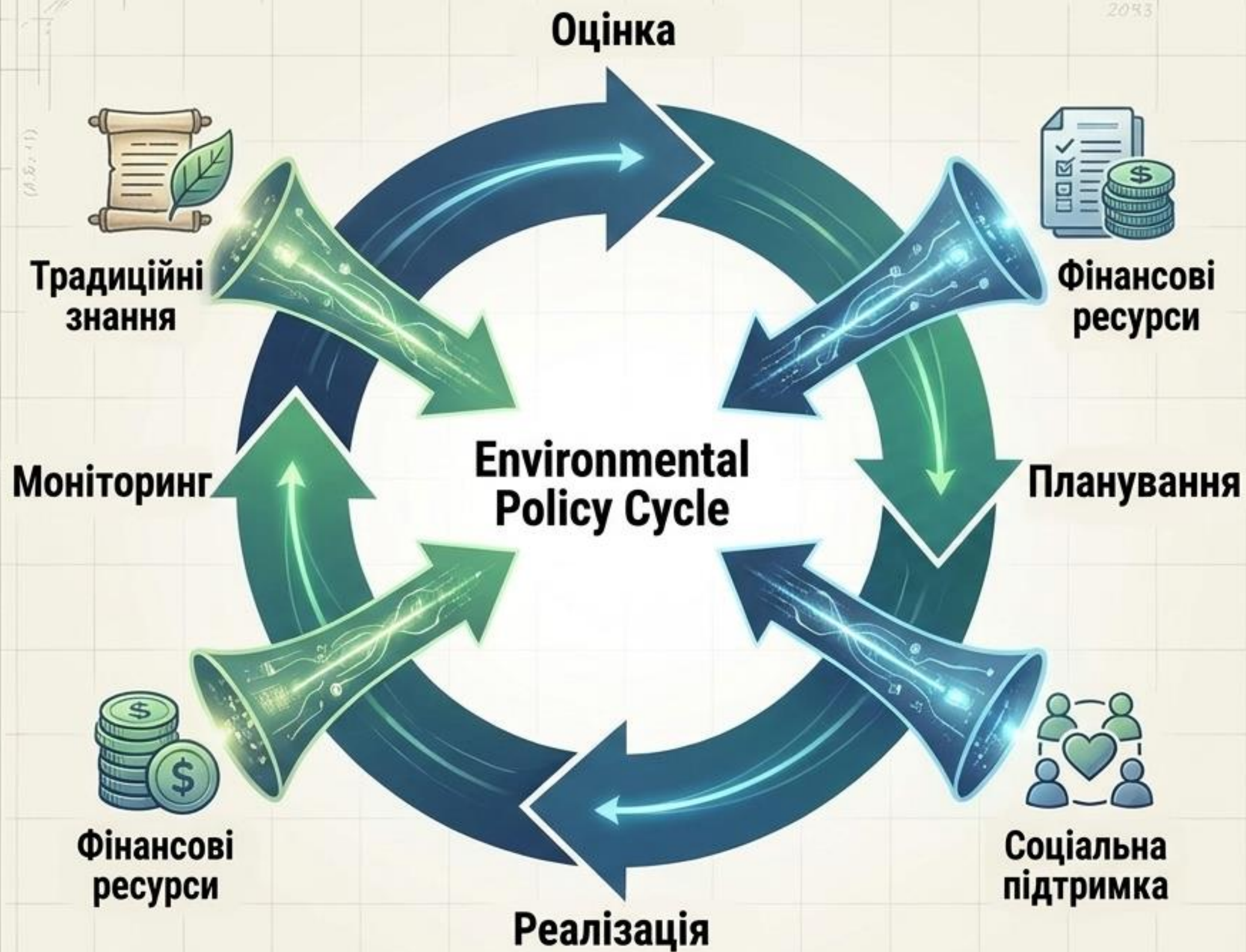
Приклад: Проведення формальної громадських слухань щодо Оцінки впливу на довкілля (ОВД) перед будівництвом заводу.

Участь

Participation

Активне залучення сторін безпосередньо до процесу розробки, прийняття рішень та реалізації екологічних проектів, що передбачає фактичний розподіл відповідальності.

Приклад: Створення волонтерської мережі громадського моніторингу якості повітря (citizen science), результати якої офіційно інтегруються в рішення міськради.

Використання результатів у прийнятті рішень

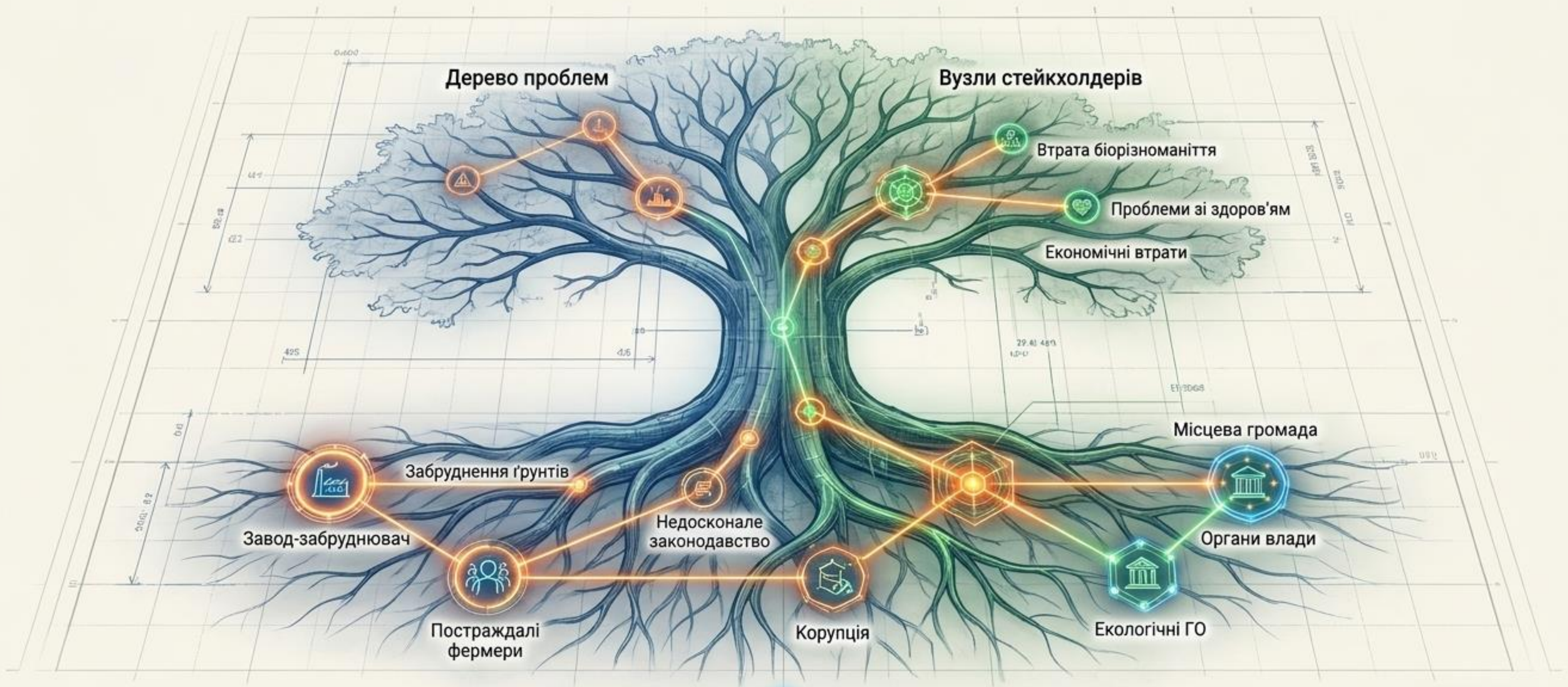
- **Узгодженість політик:** Мінімізація непередбачуваних екологічних наслідків завдяки місцевим знанням.

- **Соціальна ліцензія на діяльність (Social license to operate):** Зниження ризику протестів, саботажу та судових позовів.

- **Адаптивне управління:** Створення стійких систем, які саморегулюються через залучення громади.

Synthesis Insight

Екологічні проблеми не існують у вакуумі. Кожна «Першопричина» контролюється конкретним стейкхолдером. Кожен «Наслідок» б'є по іншому стейкхолдеру.

Синтез Інсайту

Actionable Analysis

Щоб усунути забруднення, недостатньо просто «очистити землю». Необхідно накласти матрицю Вплив-Інтерес: залучити завод-забруднювач (Високий вплив, Низький інтерес) та постраждалих фермерів (Низький вплив, Високий інтерес). Соціальна інженерія є передумовою екологічного відновлення.

Дієвий Аналіз

Зв'язки

Екологія — це наука про природні взаємозв'язки. Управління довкіллям — це мистецтво управління людськими системами.

Фреймування

Ігнорування зацікавлених сторін гарантовано призводить до хибного фреймування проблеми та провалу проектів.

Інклюзивність

Змістовне залучення вимагає свідомого подолання інформаційної асиметрії та забезпечення участі тих, хто не має влади.

Щоб перевірити себе: Що станеться, якщо ключову сторону не залучити? (Виснаження ресурсів, нескінченні соціальні протести, судові позови чи повний екологічний колапс?)

Системний підхід не уповільнює вирішення проблеми — він робить його остаточною.